

Näringsutskottets betänkande

1981/82:53

över proposition 1981/82:125 i vad avser anslag på tilläggsbudget III inom industridepartementets område jämte motioner

Ärendet

Proposition 1981/82:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 behandlas i detta betänkande såvitt gäller bilaga 9 (industridepartementet).

Vidare behandlas tre motioner som har väckts med anledning av propositionen och – helt eller delvis – fem motioner från allmänna motionstiden. Motionerna gäller stirlingmotorprojektet, viss ersättning till Telub AB, Statsföretagsgruppen och varvsindustrin.

FJORTONDE HUVUDTITELN

A. Industridepartementet m. m.

1. **Kommittéer m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens i proposition 1981/82:125 bilaga 9 under punkt 1 (s. 37) framlagda förslag och hemställer att riksdagen till *Kommittéer m. m.* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

E. Energi

2. **Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.** Regeringen har i proposition 1981/82:125 bilaga 9 under punkt 2 (s. 38–46) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad föredragande statsrådet har förordat i fråga om statens vattenfallsverks organisation och medge regeringen att i fortsättningen besluta om ändring i denna,

2. bemyndiga regeringen att besluta om att bilda aktiebolag eller förvärva aktier i sådant bolag inom statens vattenfallsverks verksamhetsområde i enlighet med vad föredragande statsrådet har anfört.

Propositionen

Statens vattenfallsverk har lämnat förslag till ny huvudorganisation för verket. Förslaget innebär att det i vattenfallsverket skall finnas sex huvudavdelningar, nämligen avdelningar för planering, för administration, för drift och förvaltning, för konstruktion och byggande, för kärnkraft och

för utveckling samt därutöver en enhet för internrevision. Inom den regionala verksamheten får kraftverksförvaltningarna ökat resultatansvar. En ny enhet för fossilkraftproduktion tillkommer. I propositionen uttalas att en omorganisation av vattenfallsverket bör genomföras enligt de riktlinjer som verket har föreslagit. Vidare anføres att verket i det fortsatta organisationsarbetet bör överväga ytterligare möjligheter till decentralisering av den löpande affärsförvaltningen.

Regeringen föreslås få riksdagens medgivande att i fortsättningen besluta om sådana ändringar i vattenfallsverkets organisation som den framtida utvecklingen kan ge anledning till. Medgivandet skall inte avse fall då medel erfordras eller då vissa tjänster avses bli inrättade. I sådana fall skall riksdagens medverkan alltså erfordras. Vidare föreslås regeringen få riksdagens medgivande att besluta i frågor rörande förvärv av aktier eller bildande av bolag inom ramen för vattenfallsverkets uppgifter eller med nära anknytning till dessa. Medgivandet skall, för andra typer av bolag än distributionsbolag, inom ramen för verkets investeringsanslag begränsas intill ett sammanlagt belopp av 75 milj. kr. per budgetår. Bolagsbildningar för andra typer av bolag än distributionsbolag skall begränsas till ett för varje år fastställt belopp. För budgetåret 1982/83 beräknas detta belopp till ca 75 milj. kr. Det aviseras att en redovisning av de bolagsbildningar som har skett under året kommer att på vanligt sätt lämnas till riksdagen i budgetpropositionen.

I propositionen redovisas ett projekt som gäller deltagande av vattenfallsverket tillsammans med Lilla Edets kommun i ett aktiebolag för fjärrvärmeförsörjning inom kommunen. Frågan om medgivande för den avsedda bolagsbildningen kommer, om riksdagen lämnar det begärda generella bemyndigandet, att kunna prövas av regeringen.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer att riksdagen

1. godkänner vad föredragande statsrådet har förordat i fråga om statens vattenfallsverks organisation och medger regeringen att i fortsättningen besluta om ändring i denna,
2. bemyndigar regeringen att besluta om bildande av aktiebolag eller förvärv av aktier i sådant bolag inom statens vattenfallsverks verksamhetsområde i enlighet med vad föredragande statsrådet har anfört.

3. Lån till förprojektering av naturgasledningar m. m. Utskottet tillstyrker regeringens i proposition 1981/82:125 bilaga 9 under punkt 3 (s. 46 f.) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen till *Lån till förprojektering av naturgasledningar m. m.* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 18 000 000 kr.

G. Statsägda företag

4. **Finansiering av stirlingmotorutveckling.** Regeringen har i proposition 1981/82:125 bilaga 9 under punkt 4 (s. 48–52) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att Lån till KB United Stirling (Sweden) AB & Co får överföras till United Stirling AB i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat.

2. till Finansiering av stirlingmotorutveckling på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

I motion 1981/82:2472 av Erik Hovhammar m. fl. (m) hemställs att riksdagen avslår förslaget att [den skall] anvisa ett reservationsanslag av 25 milj. kr. till finansiering av stirlingmotorutveckling.

Verkställande direktören för KB United Stirling (Sweden) AB & Co. har inför utskottet lämnat upplysningar i ärendet.

Utskottet

I propositionen lämnas – med anknytning till tidigare redogörelser till riksdagen alltsedan år 1972 – uppgifter om verksamheten med stirlingmotorprojektet sedan våren 1981. då riksdagen senast beslutade om finansiering av projektet. United Stirling har. anför föredragande statsrådet. till följd av en samordning mellan verksamheterna i Malmö och Linköping och en koncentration till färre [del]projekt blivit en mer intressant samarbetspartner än tidigare. Han bedömer det för att projekten skall kunna exploateras vara helt nödvändigt att kvalificerade samarbetspartner knyts till projekten eller till United Stirling. I avvaktan på att pågående förhandlingar slutförs skall staten genom det föreslagna anslaget bidra till att täcka United Stirlings nettokostnad för verksamheten under år 1982.

Den verksamhet inom stirlingprojektet som f. n. bedrivs inom KB United Stirling (Sweden) AB & Co kommer. anmäls det, att under år 1982 överflyttas till United Stirling AB. Ett lån som riksdagen år 1980 beviljade det förra bolaget föreslås få överflyttas till det senare.

I motion 1981/82:2472 (m) anføres att det, med hänsyn till att förhandlingarna om samarbetspartner till United Stirling inte har visat något resultat, finns anledning att ifrågasätta om projektet har möjligheter till lönsamhet. Ytterligare statsmedel bör, säger motionärerna, inte ställas till förfogande så länge United Stirling inte kan presentera en kvalificerad samarbetspartner.

I samband med ärendets behandling har utskottet fått en ingående redogörelse för arbetet på Stirlingprojektet och för kontakterna i syfte att finna samarbetspartner. Utskottet vill understryka industriministerns uttalande om nödvändigheten av att kompetens och finansiella resurser kan tillföras United Stirling genom samarbete med andra företag.

Utskottet förordar att United Stirling även i år får bidrag av staten för sin verksamhet. Med tillstyrkan av regeringens förslag hemställer utskottet att riksdagen

1. med bifall till proposition 1981/82:125 bilaga 9 punkt 4 moment I bemyndigar regeringen att medge att Lån till KB United Stirling (Sweden) AB & Co får överföras till United Stirling AB i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat.
2. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1981/82:2472 till *Finansiering av Stirlingmotorutveckling* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

5. Kostnader för avveckling av viss utbildning vid Telub AB. Regeringen har i proposition 1981/82:125 bilaga 9 under punkt 5 (s. 52-54) föreslagit riksdagen att

1. godkänna [ett i propositionen angivet] avtal mellan staten och Telub AB i vad avser ekonomiska förpliktelser för staten,
2. till Kostnader för avveckling av viss utbildning vid Telub AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 57 000 000 kr.

I motion 1981/82:2471 av Carl Bildt (m) hemställs att riksdagen avslår regeringens hemställan om ett reservationsanslag om 57 milj. kr. till kostnader för avveckling av viss utbildning vid Telub AB på tilläggsbudget III.

Propositionen

Telub AB har avbrutit en utbildning av libyska ungdomar i tekniska ämnen vilken bolaget bedrev enligt avtal med en militär myndighet i Libyen (jfr KU 1979/80:50, KU 1981/82:25). I december 1981 träffade svenska staten och Telub ett avtal, med förbehåll för riksdagens godkännande, om att staten skulle ersätta bolaget för de kostnader som förorsakades av projektets avveckling samt för utebliven betalning för redan utförd utbildning. Det framhålls i propositionen att det enligt avtalet tillkommer regeringen att reglera ersättningen.

Motionen

I motionen anføres att redovisningen i propositionen inte fyller rimliga krav på ekonomisk redovisning av Telubs ställning och beräkning av Telubs kostnader för en avveckling av avtalet med Libyen.

Utskottet

Telub AB:s uppmärksammade åtagande år 1979 att bereda en grupp libyska medborgare en utbildning innefattande vissa militära inslag har som bekant avvecklats. Härvid har förutsatts att staten skulle lämna Telub viss kompensation för kostnader och uteblivna intäkter. I propositionen föreslås att riksdagen skall godkänna ett avtal som svenska staten och Telub ingick den 10 december 1981 om att staten skulle ersätta bolaget för vissa närmare angivna avvecklingskostnader och för utebliven betalning för redan utförd utbildning. Det belopp som skall utbetalas till följd av avtalet beräknas till högst 57 milj. kr.

Utskottet har – såsom industriministern ställt i utsikt i propositionen – beretts tillfälle att ta del av det nämnda avtalet. Härigenom får, med hänsyn till vad industriministern anför i propositionen, syftet med den inledningsvis under denna punkt redovisade motionen 1981/82:2471 (m) anses ha blivit tillgodosett. Sedan propositionen framlades har avtal träffats mellan Telub och den libyske beställaren om skadestånd till denne för att Telub inte har uppfyllt sitt åtagande. En del av skadeståndet kommer, enligt vad utskottet har inhämtat, att kunna täckas från det nu föreslagna anslaget. I övrigt torde regeringen få återkomma till riksdagen med förslag till medelsanvisning.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen

1. med bifall till proposition 1981/82:125 bilaga 9 punkt 5 moment 1 godkänner det i propositionen angivna avtalet mellan staten och Telub AB i vad avser ekonomiska förpliktelser för staten,
2. med bifall till proposition 1981/82:125 bilaga 9 punkt 5 moment 2 och med avslag på motion 1981/82:2471 till *Kostnader för avveckling av viss utbildning vid Telub AB* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 57 000 000 kr.

6. Kapitaltillskott till Statsföretag AB. Regeringen har i proposition 1981/82:125 bilaga 9 under punkt 6 (s. 54 f.) föreslagit riksdagen att till Kapitaltillskott till Statsföretag AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 000 kr.

I motion 1981/82:2454 av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs att riksdagen

1. avslår regeringens hemställan om kapitaltillskott på 300 milj. kr. till Statsföretag AB,

2. hos regeringen begär nya riktlinjer för Statsföretag AB:s verksamhet i enlighet med vad som i motionen anförts,

3. hos regeringen begär tillsättande av en särskild kommitté med kvalificerade företagsekonomiska experter och med parlamentarisk insyn med uppdrag att pröva Statsföretags organisation också för de företag för vilka regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska skäl kan andras för ett statligt engagemang i enlighet med vad som i motionen anförts.

I detta sammanhang behandlar utskottet vidare – i vissa delar – tre motioner från allmänna motionstiden, nämligen

1981/82:1488 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt gäller hemställan (11) att riksdagen begär att regeringen omedelbart utarbetar ett investerings- och utvecklingsprogram för de statliga företagen,

1981/82:2052 av Gösta Bohman m. fl. (m) såvitt gäller hemställan – med motivering i motion 1981/82:2018 – (3) att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya riktlinjer för Statsföretags verksamhet syftande till en sanering och utförsäljning av företagsenheter i enlighet med vad som i motionen anförts,

1981/82:2138 av Olof Palme m. fl. (m) såvitt gäller hemställan – med motivering i motion 1981/82:2133 – (9) att riksdagen begär att regeringen omedelbart utarbetar ett investerings- och utvecklingsprogram för de statliga företagen.

Propositionen

Genom beslut av riksdagen hösten 1981 har de ekonomiska problemen inom Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) och SSAB Svenskt Stål AB fått en lösning, sägs det i propositionen. Även Statsföretagsgruppen i övrigt kommer emellertid att behöva stora kapitaltillskott. Bl. a. har resultatutvecklingen inom AB Statens Skogsindustrier (ASSI), Beroxo AB och AB Eiser varit negativ. En analys har visat att Statsföretagsgruppens kapitalbehov för åren 1982–1984 kan bli mycket omfattande. Mot den bakgrunden har industriministern tillsatt en arbetsgrupp för att studera Statsföretags fortsatta verksamhet och finansiering. Om utredningsarbetet meddelas följande:

Målet för utredningsarbetet är att lägga fram förslag om hur kapitalbehovet inom Statsföretagsgruppen skall tillgodoses och föreslå vissa riktlinjer för Statsföretags fortsatta verksamhet. Ett led i den planerade finansiella rekonstruktionen av Statsföretagsgruppen är att åstadkomma ökad överblickbarhet och effektivisering av verksamheten. Arbetsgruppen skall utarbeta förslag om Statsföretagsgruppens struktur och organisation. Utredningsarbetet beräknas vara avslutat under hösten 1982. Detta innebär att ett

förslag om Statsföretagsgruppens organisation, finansiering, m. m. kan föreläggas riksdagen tidigast under hösten.

Statsföretag har anmält att brist på likvida medel kan uppstå hösten 1982. Det i propositionen föreslagna kapitaltillskottet är avsett att trygga Statsföretags likviditetsutveckling under året.

Motionerna

Utvecklingen inom Statsföretagsgruppen är djupt oroande, sägs det i motion 1981/82:2018, vilken innehåller motiveringen till motion 1981/82:2052 (m). De förlustsiffror som Statsföretag AB har redovisat i sin delårsrapport för andra kvartalet 1981 tyder, menar motionärerna, på avgörande svagheter i Statsföretagsgruppens sätt att fungera. Företag som av Statsföretag självt klassas såsom arbetande under normala affärsbetingelser borde vara lönsamma i någorlunda nivå med jämförbara enskilda företag. Ursäkt kan inte sökas i brist på kapital, säger motionärerna vidare och hänvisar till att Statsföretag sedan år 1971 via riksdagen har fått tillskott på drygt 9,3 miljarder kronor. Att Statsföretag har många problemföretag, bland vilka såväl skogsföretag som läkemedelsföretag i fråga om resultat markant avviker från de enskilda företagen i samma bransch, föranleder slutsatsen att staten inte bör driva företag annat än i rena undantagsfall. Regeringen måste, hävdar motionärerna, skyndsamt utarbeta nya riktlinjer för Statsföretagsgruppens verksamhet. Företag som ingår i den s. k. verksamheten under normala affärsbetingelser bör saneras och säljas. Börsintroduktion nämns som en möjlighet. I sammanhanget framförs också önskemål om en sådan kommitté som senare har begärts i motion 1981/82:2454 (yrkande 3).

I den sistnämnda motionen kritiseras såväl Statsföretags styrelse som statsmakterna för bristande handlingskraft. Sedan en utredning gjordes år 1978 har, säger motionärerna, inga som helst initiativ tagits trots att riksdagen har begärt nya riktlinjer för Statsföretags verksamhet. Den departementala arbetsgrupp som nu har tillsatts saknar industriell expertis. I nuläget finner motionärerna skäl för frågan om vilka befogenheter Statsföretags styrelse bör anse sig ha. Är det den som skall göra något åt koncernens problem, eller är det den departementala arbetsgruppen?

I fråga om AB Statens Skogsindustrier (ASSI) anför motionärerna att de avvisar konstruktioner som syftar till att dölja förlusterna i företaget. De uttrycker oro för de konsekvenser som kan uppstå för övrig skogsindustri, om nya stora statliga subventioner ges till ASSI. Företaget borde anpassa sig till en blygsamare kapitalbas. Det är, tillfogar motionärerna, viktigt att slå vakt om domänverkets oberoende ställning. Många små sågverk ute i bygdena är beroende av virkesflödet från domänverket.

Styrelsens känsla av självständighet och personligt ansvar undergrävs av att statsmakterna agerar inkonsekvent och inte tar sitt ägaransvar, sägs i ett

avsnitt om den begärda omorganisationen. Staten har svårt att utöva sin ägarroll under affärsmässiga överväganden.

Statliga företag är inget självändamål, heter det i ett principiellt avsnitt i motionen. Risker för felaktig resursfördelning, t. ex. genom speciella hänsyn från statliga kreditinstituts sida, påtalas. Som särskilda skäl för statlig företagsamhet nämns att det är fråga om en monopolsituation eller ett särskilt kapitalkrävande projekt eller att särskilda sysselsättnings- och regionalpolitiska skäl är för handen. Som ett typexempel anges LKAB.

Den statliga företagssektorn har, uttalas det i motion 1981/82:1488 (s), under de borgerliga regeringarna tilldelats en defensiv uppgift i industripolitiken. Statliga företag har fått medverka till en felaktig omstrukturering och privat monopolbildning i vissa industribranscher. En utbrytning och privatisering av de vinstgivande företagen skulle medföra att samhället förlorade ett av de viktigaste vapnen i den industripolitiska arsenalen. Socialdemokraterna menar, anför det vidare, att de statliga företagen måste vara ett aktivt medel i industripolitiken. Motionärerna pläderar för en effektivisering och samordning av de statliga företagens aktivitet. Bl. a. förordas samverkan med statliga affärsverk och med privata och kooperativa företag. Motionärerna vänder sig däremot bestämt mot att den statliga företagsgruppen försvagas genom exempelvis utförsäljningar av lönsamma och expansiva delar av den. Uppenbara möjligheter föreligger enligt motionärerna att stimulera produktion och sysselsättning i affärsverkens och myndigheternas egna verkstadsrörelser. När regeringen redovisar det begärda investeringsprogrammet för riksdagen bör den också föreslå nödvändiga åtgärder för att säkra dess finansiering.

I den motivering (i motion 1981/82:2133) som åberopas i motion 1981/82:2138 (s) anförts att staten måste utnyttja sina möjligheter att via den statliga företagssektorn lyfta industriinvesteringarna. Svensk utrustningsindustri skulle kunna få betydande avsättningsmöjligheter till följd av investeringar i statliga företag inom kapitalintensiva branscher.

Planerad nedläggning av ASSI:s boardfabrik i Skinnskatteberg

Boardindustrin i Sverige omfattar f. n. sju företag. Den största tillverkaren av board är AB Statens Skogsindustrier (ASSI), som för ändamålet har fabriker i Skinnskatteberg och i Lövholmen utanför Piteå. Fabriken i Skinnskatteberg har en kapacitet av 140 000 ton per år och sysselsätter ca 400 personer. Kapaciteten vid fabriken i Lövholmen är 60 000 ton och antalet anställda där ca 200. Den totala produktionen inom den svenska boardindustrin år 1981 var 360 000 ton.

ASSI:s styrelse har den 20 april 1982 offentliggjort sitt beslut att inleda MBL-förhandlingar om nedläggning av fabriken i Skinnskatteberg.

Den beslutade nedläggningen i Skinnskatteberg har debatterats i kammaren den 10 maj, då industriminister Nils G. Åsling besvarade en interpellation.

tion (1981/82:175) och en fråga (1981/82:350) i saken. Industriministern meddelade därvid att länsstyrelsen i Västmanlands län med anledning av den uppkomna situationen har tillsatt en arbetsgrupp med representanter för länsmyndigheter, kommunen, de fackliga organisationerna och företaget för att försöka lösa de problem som kan uppstå vid nedläggning av boardfabriken. I ett senare inlägg yttrade industriministern bl. a.:

Man får, enligt min uppfattning, från Statsföretags sida ta sig en funderare på hur man företräder ägarens ansvar gentemot ASSI. Man får allvarligt analysera situationen för att se hur man skall agera fram till i höst när finansiella resurser förhoppningsvis kommer att ställas till förfogande för rekonstruktion av ASSI och Statsföretag. Till dess är denna fråga inte politisk i egentlig bemärkelse. Det är en fråga för Statsföretag och ASSI.

En särskild utredare, direktör Johan Åkerman, framlade i februari 1978 betänkandet (Ds I 1978:6) Träfiberskiveindustrin – förslag till framtida struktur. Betänkandet har inte föranlett några beslut av statsmakterna.

Industriministern har den 13 maj 1982 uppdragit åt statens industriverk att utföra en uppföljning av den tidigare utredningen om träfiberskiveindustrin. Utredningsarbetet skall redovisas till industridepartementet senast den 1 oktober 1982.

Utskottet

Statsföretag AB befinner sig, såsom redovisas i propositionen, sedan flera år i en kritisk finansiell situation. Förlusten under år 1981 uppgår, om man frånräknar den ersättning som staten har lämnat för att täcka förluster i vissa dotterbolag, till 1 400 milj. kr. Fortsatta stora underskott är att vänta under de närmaste åren. Det kapitaltillskott till Statsföretag av 300 milj. kr. som föreslås i propositionen motiveras med att bolaget under hösten 1982 beräknas få brist på likvida medel.

Det är mot denna bakgrund givetvis ofrånkomligt att Statsföretags fortsatta verksamhet och finansiering blir föremål för ingående överväganden. Industriministern anmäler i propositionen att han har tillsatt en arbetsgrupp för detta ändamål. Arbetsgruppen leds av statssekreteraren i industridepartementet Robert Nilsson, tillika ordförande i Statsföretags styrelse. Direktiven för arbetet, sådana de redovisas i propositionen, har återgetts i det föregående.

Frågan om Statsföretags framtid har tagits upp i flera motioner. Moderata samlingspartiet har under allmänna motionstiden i en partimotion, 1981/82:2052, yrkat på att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag till nya riktlinjer för Statsföretags verksamhet. Dessa skall då syfta till en sanering av Statsföretagsgruppen och utförsäljning av enheter i denna. I den motionen pläderas också för att en särskild kommitté med kvalificerade företagsekonomiska experter och med parlamentarisk insyn skall få i uppdrag att pröva Statsföretags organisation. Det sistnämnda önskemålet

framförs som ett särskilt yrkande i samma partis motion 1981/82:2454 med anledning av den nu aktuella propositionen. Där återkommer också, med utförligare motivering än tidigare, kravet på nya riktlinjer för företaget. Socialdemokraterna har under allmänna motionstiden i två partimotioner, 1981/82:1488 och 1981/82:2138, föreslagit riksdagen begära att regeringen omedelbart utarbetar ett investerings- och utvecklingsprogram för de statliga företagen. Detta yrkande har alltså räckvidd även utanför Statsföretags område.

I motion 1981/82:2454 (m) föreslås också att riksdagen icke skall anslå medel för det begärda kapitaltillskottet till Statsföretag. Om likviditetsproblem uppstår får, menar motionärerna, Statsföretag i likhet med andra konkurrensutsatta företag vidta de åtgärder som kan anses erforderliga.

Med hänsyn till den likviditetssituation som Statsföretag befinner sig i anser utskottet det motiverat att bolaget får det av regeringen förordade kapitaltillskottet. Utskottet tillstyrker sålunda förslaget under denna punkt i propositionen och avstyrker det senast nämnda yrkandet i motion 1981/82:2454 (m).

Ett uttryckligt villkor för att medelstillskottet skall få tas i anspråk måste emellertid vara att regeringen medverkar till att det snabbt skapas klara riktlinjer för Statsföretags fortsatta utveckling och finansiering och att frågan om en rationell organisation av Statsföretagsgruppen bringas till en positiv lösning. Det utredningsarbete rörande Statsföretag som anmäls i propositionen måste bedrivas skyndsamt. Det måste utmynna i ett klart avståndstagande från de nedbrytande tendenser – med bl. a. en omfattande utförsäljning av företag – som kommer till uttryck i motionerna 1981/82:2052 (m) och 1981/82:2454 (m). Det måste leda fram till ett sådant konstruktivt investerings- och utvecklingsprogram för hela den statliga företagssektorn som begärs i motionerna 1981/82:1488 (s) och 1981/82:2138 (s). Riksdagen bör i samband med att det föreslagna anslaget anvisas göra ett uttalande av denna innebörd.

Som nämns i propositionen är ASSI ett av de dotterbolag som f. n. bereder Statsföretag problem genom en negativ resultatutveckling. Kort efter det att propositionen avlämnades har ASSI:s svårigheter på ett markant sätt belysts genom att företagets styrelse meddelat sitt beslut att inleda MBL-förhandlingar om nedläggning av företagets boardfabrik i Skinnskatteberg. Som framgår av redogörelsen i det föregående skulle en sådan nedläggning medföra ett bortfall av ca 400 arbetstillfällen.

Enligt ASSI:s beslut skall verksamheten vid Lövholtens boardfabrik i Piteå fortsätta. Utskottet utgår från att detta beslut står fast.

Vid sin behandling av frågan om kapitaltillskott till Statsföretag har utskottet naturligen ägnat uppmärksamhet åt ASSI:s åtgärd att förbereda nedläggning av boardfabriken i Skinnskatteberg. Inom utskottet har väckts förslag om att utskottet skulle föreslå riksdagen att vid sitt ställningstagande i anslagsfrågan göra ett uttalande som kan medföra anstånd med nedlägg-

ningsförberedelserna. Två utgångspunkter för detta förslag har särskilt angetts. Den ena är att boardindustrins framtid kommer att belysas genom statens industriverks uppdatering av den branschutredning som publicerades år 1978. Den andra är att en arbetsgrupp f. n. studerar frågorna om riktlinjer för Statsföretags verksamhet och om koncernens kapitalbehov. I båda fallen beräknas utredningsarbetet bli avslutat hösten 1982. Det har betecknats som angeläget att MBL-förhandlingarna inte förs vidare och att ett nedläggningsbeslut inte genomdrivs innan resultaten av det nu nämnda utredningsarbetet har redovisats.

Sedan frågan väcktes inom utskottet har ordföranden i Statsföretags styrelse statssekreterare Robert Nilsson, tillika ordförande i den arbetsgrupp som utreder Statsföretags framtid, i ett uttalande, vilket han på utskottets förfrågan har bekräftat, förklarat att MBL-förhandlingarna om nedläggning av ASSI:s boardfabrik i Skinnskatteberg inte skall slutföras innan de fackliga organisationerna och Skinnskattebergs kommun har hunnit att ordentligt studera frågan. De skall därvid, heter det i uttalandet, få ordentliga möjligheter att sätta sig in i utredningarna om boardindustrins och Statsföretags framtid. Utskottet tar fasta på detta uttalande och finner sålunda att riksdagen kan räkna med att en nedläggning av fabriken i Skinnskatteberg inte blir aktuell innan förutsättningarna för fortsatt drift vid denna fabrik har prövats i ett större sammanhang. Vad utskottet nu anför föreslår utskottet att riksdagen ger regeringen till känna som sin mening.

Utskottet hemställer

1. beträffande *kapitaltillskott till Statsföretag AB*
att riksdagen med bifall till proposition 1981/82:125 bilaga 9 punkt 6 och med avslag på motion 1981/82:2454 yrkande 1 till *Kapitaltillskott till Statsföretag AB* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 300 000 000 kr.,
2. beträffande *riktlinjer för Statsföretag AB:s verksamhet, m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1488 yrkande 11 och motion 1981/82:2138 yrkande 9 samt med avslag på motion 1981/82:2052 yrkande 3 och 1981/82:2454 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
3. beträffande *ASSI:s boardfabrik i Skinnskatteberg*
att riksdagen – i anslutning till sitt beslut under 1 – som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

7. Vissa bemyndiganden för förenade fabriksverken. Regeringen har i proposition 1981/82:125 bilaga 9 under punkt 7 (s. 55 f.) föreslagit riksdagen att

1. medge att lämnade bemyndiganden för regeringen att medge förenade fabriksverken att lämna borgen för lån till FFV Företagen AB får användas i

enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat.

2. bemyndiga regeringen att medge förenade fabriksverken att lämna ägartillskott till FFV Företagen AB med högst 25 000 000 kr. per verksamhetsår i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat.

Propositionen

Förenade fabriksverken (FFV) har tidigare fått rätt att teckna borgen för lån till FFV Företagen AB intill ett belopp av högst 50 milj. kr. I propositionen föreslås att detta bemyndigande utvidgas till att också gälla borgen för lån direkt till FFV Företagens dotter- och dotterdotterbolag. Det anförs vidare att FFV bör ha möjlighet att i stället för att lämna borgen tillföra de bolag som ingår i FFV-koncernen kapital från vinstmedel som har genererats inom verket.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1981/82:125 bilaga 9 punkt 7

1. medger att lämnade bemyndiganden för regeringen att medge förenade fabriksverken att lämna borgen för lån till FFV Företagen AB får användas i enlighet med vad som anges i propositionen,
2. bemyndigar regeringen att medge förenade fabriksverken att lämna ägartillskott till FFV Företagen AB med högst 25 000 000 kr. per verksamhetsår i enlighet med vad som anges i propositionen.

8. Ändrade föreskrifter för visst anslag, m. m. (avseende varvsindustrin). Regeringen har under punkt 8 (s. 57) föreslagit riksdagen att godkänna att det i statsbudgeten för budgetåret 1978/79 uppförda reservationsanslaget Bidrag till fartygsexport till utvecklingsländer får användas i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat.

I detta sammanhang tar utskottet upp dels två motioner från allmänna motionstiden vilka rör varvsindustrin, dels en inom utskottet väckt fråga om åtgärder i samband med rekonstruktionen av det konkursdrabbade AB Oskarshamns Varv.

I den sistnämnda frågan har upplysningar lämnats inför utskottet dels av statssekreterare Robert Nilsson, industridepartementet, dels av landshövdingen i Kalmar län Eric Krönmark, som biträder industridepartementet i vissa frågor med anledning av AB Oskarshamns Varvs konkurs. Länsstyrelsen i Kalmar län har inkommit med en skrivelse i frågan. Utskottet har vidare

från industridepartementet fått en promemoria rörande Oskarshamns Varv.

De motioner som behandlas här är följande:

1981/82:1060 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen uttalar sig för och hos regeringen hemställer om en ny strukturplan för svensk varvsindustri, i enlighet med de riktlinjer som föreslås i motionen.

1981/82:1487 av Joakim Ollén m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen

1. uttalar sig för att regeringen låter utreda möjligheterna att åstadkomma en uppdelning av Svenska Varv i ett Västvarv och ett Sydvarv,

2. uttalar sig för att regeringen verkar för att på sikt överföra livskraftiga delar av varvsnäringen till den privata sektorn.

Propositionen

Riksdagen anvisade för budgetåret 1978/79 ett reservationsanslag (B 25) av 125 milj. kr. benämnt Bidrag till fartygsexport till utvecklingsländer. Detta anslag har inte utnyttjats under den senaste treårsperioden. I propositionen föreslås att det får användas även efter utgången av innevarande budgetår för kontrakt som tecknas före den 31 december 1983 [varmed torde avses före utgången av december 1983].

Motionerna

Trots förbättrade förutsättningar för annan produktion vid varven än fartygsbyggande – inom offshore-, transport-, energi- och återvinningssektorerna – har antalet arbetstillfällen inom varvssektorn minskat drastiskt, sägs inledningsvis i motion 1981/82:1060. I fokus står nu de skånska storvarven, fortsätter motionärerna och kritiserar Svenska Varv för att ha underlåtit att vidta offensiva åtgärder för en nödvändig omstrukturering av Kockums varv. Vidare sägs att regeringen har visat brist på framsynthet och på förmåga eller vilja att samordna varvspolitiken med en långsiktig industri-, energi- och transportpolitik. Svenska Varv och staten har också, hävdar motionärerna med åberopande av ett konkret exempel, valt att subventionera det privata redarkapitalet framför att ge Öresundsvarvet hjälp för framtida utveckling. Varvspolitiken måste avse ett 20–25-årsperspektiv, menar motionärerna. Det stora expansionsområdet måste ligga annorstädes än inom skeppsbyggandet. Varvens framtida utveckling måste inriktas på avancerade konstruktioner och system inom olika delar av ekonomin. Svenska Varvs nuvarande ledning bör ersättas med ny, som är mer decentraliserad och demokratisk. Ett särskilt finansieringsinstitut på statlig basis bör fungera som samordningsorgan för varven. Marknadsföringen från varven måste kraftigt förstärkas. I fem punkter anger motionärerna

avslutningsvis förutsättningar och riktlinjer för en "realistisk och framåtsyftande" strukturplan för varven. Varvens nuvarande kapacitet och personalstyrka måste bibehållas. En långsiktig plan med ett perspektiv av minst 20 år skall syfta till effektivisering av varven, så att deras kunskaper kan utnyttjas för en bred förnyelse av svensk industri och teknik. Varven bör få ekonomiska tillskott för att övergångsvis täcka förnyelsekostnader och kortsiktiga förluster, och de bör inte belastas av kostnader från det förflutna. Varven bör fogas in i en planmässig, långsiktig utvecklingspolitik för de viktigaste sektorerna inom svensk industri och transport. Den statliga varvssektorn bör genomgå en inre demokratisering.

I motion 1981/82:1487 erinras om att frågan om en sådan uppdelning av den statliga varvskoncernen som motionärerna nu föreslår aktualiserades redan vid riksdagsbehandlingen av frågan om inlemmande av Kockums AB i Svenska Varv AB. Då så skett vid senare tidpunkter har koncernens känsliga läge anförts som skäl för att saken borde anstå, säger motionärerna. De menar att koncernen har en centraliserad struktur som innebär långa beslutsvägar och en allmänt sett tung organisation. Vissa svårigheter inom koncernen anges sammanhänga med konflikter mellan olika varvsorter. Den föreslagna uppdelningen skulle underlätta bedömningen av de olika enheternas bärkraft.

Uppgifter om Svenska Varv AB

Svenska Varv AB har 13 dotterbolag. Sju av dessa är varvsföretag med nybyggnads- eller reparationsverksamhet, delvis utanför fartygssektorn. Vidare finns fyra företag för annan industriell produktion, ett utvecklingsbolag och ett rederi.

Varvsföretagen är följande. Götaverken Arendal AB i Göteborg vänder sig främst till offshoremärknaden. Kockums AB i Malmö bedriver verksamhet inom affärsområdena civila fartyg, prefabricerade fabriksanläggningar, undervattensteknik och verkstadsprodukter. Produktionen vid Uddevalla-varvet AB omfattar bulk-, tank- och enhetslastfartyg. Öresundsvävarvet AB i Landskrona är under avveckling. Karlskronavarvet AB är inriktat på produktion och underhåll av fartyg för svenska marinen samt örlogs- och bevakningsfartyg för export. Götaverken Cityvarvet AB i Göteborg ägnar sig huvudsakligen åt fartygsreparationer och fartygsunderhåll. Finnboda Varf AB i Nacka har omstrukturerats till ett renodlat reparationsvarv med kompletterande verkstadsproduktion.

De övriga industriföretagen inom koncernen är följande. Calor-Celsius AB är ett av Europas ledande installationsföretag. Dess produktprogram omfattar främst rörinstallationer. Götaverken Ångteknik AB är en av världens ledande leverantörer av utrustning till cellulosaindustrin. Dess produktprogram har på senare tid vidgats genom satsningar bl. a. inom energiförsörjnings- och värmeåtervinningsområdet. Götaverken Motor AB

tillverkar främst fartygsmotorer och därutöver dels stationära dieselmotorsanläggningar, dels andra produkter, såsom värmepumpar och vindkraftverk. Götaverken Aluminium AB bearbetar aluminium från göt till färdiga produkter.

Svenska Varv Utveckling AB, även benämnt Swedyards Development Corp., svarar inom koncernen för marknadsföring och utveckling av prefabricerade petrokemiska fabriker.

Zenit Shipping AB förvaltar och handhar driften av hel- och delägda fartyg byggda vid koncernens varv.

Svenska Varvs styrelse fastställde i början av år 1980 en strukturplan för perioden 1980–1984. Målet är att år 1985 ha skapat förutsättningar för en lönsam verksamhet. Enligt strukturplanen är koncernens produktionsföretag grupperade på tre sektorer. Dessa är den sysselsättningspolitiska sektorn, dit Öresundsvarvet hänförs, omstruktureringssektorn, som omfattar övriga varv, och den kommersiella sektorn, som omfattar de fyra övriga industriföretagen. Götaverken Motor fördes över från omstruktureringssektorn till den kommersiella sektorn vid årsskiftet 1980-1981.

Koncernens storvarv skulle enligt strukturplanen inriktas mot följande affärsområden: offshore (Götaverken Arendal), bulk/tank/enhetslastfartyg (Uddevallavarvet), gas/kemikaliefartyg (Kockums) och prefabricerade fabriksanläggningar (Kockums och Götaverken Arendal).

Uppgifter om de mindre och medelstora varven

Industriminister Erik Huss tillkallade i slutet av år 1978 en kommission med uppdrag att utreda frågor om de mindre och medelstora varvens strukturanpassning och behov av stöd. Kommissionen avgav i november 1979 betänkandet (Ds I 1976:16) Mindre och medelstora varv. En sammanfattning av betänkandet finns i proposition 1979/80:165 (s. 62–89).

De avsedda mindre och medelstora varven var sådana som hade en huvudsaklig produktionsinriktning mot nybyggande av handelsfartyg. Till denna kategori räknades elva företag.

De aktuella varven kunde enligt betänkandet sammanföras i fyra olika ägargrupper:

- Medelstora varv: omfattande Oskarshamn, Lödöse, Kalmar och Falkenberg (rederianknutna),
- Fartygsentreprenader AB (fristående),
- Mindre varv: omfattande Åsiverken, Lunde samt Marinteknik,
- Karlskronavarvet (Svenska Varv AB), Sölvesborgs Varv (Svenska Varv AB), Finnboda Varf (Svenska Varv AB).

I det följande bortses från dotterbolagen till Svenska Varv AB. Det bör emellertid noteras att Sölvesborgs Varv numera är nedlagt.

Av den första gruppen, medelstora varv, har Kalmar Varv nedlagts. En del av dess resurser har övertagits av ett nybildat företag, Kalmar Fartygsreparationer AB, med ett 70-tal anställda. Lödöse Varv bedriver inte längre fartygsproduktion utan endast reparationsverksamhet och tillverkning av fartygssektioner. Detta företag liksom Oskarshamns Varv tillhör Johansson-gruppen. De omfattas av konkurserna inom denna grupp och har således en oviss framtid.

Fartygsentreprenader AB saknar utrustningskapacitet. Dess produktion är baserad på samarbete med andra varv i fråga om nybyggnad samt större förlängnings- och ombyggnadsarbeten.

Maskinteknik Verkstads AB i Östhammar tillverkar huvudsakligen katamaraner.

Kommissionen föreslog att det isbrytarunderhåll som utfördes vid Finnboda Varf skulle flyttas till Karlskronavarvet och till Lunde Varv. Försvarsutskottet (FöU 1979/80:4 y) underströk vikten från beredskapssynpunkt av att isbrytarunderhållet utförs vid svenska varv. Näringsutskottet (NU 1979/80:69 s. 24) uttalade att det inte hade någon erinran mot vad kommissionen och försvarsutskottet hade anfört. Enligt näringsutskottets förslag gav riksdagen som sin mening regeringen till känna att isbrytarunderhållet även i fortsättningen borde ske inom landet. Våren 1981 erinrade näringsutskottet om detta uttalande (NU 1980/81:63 s. 13).

Kommissionen föreslog statliga stödinsatser för att den fria kapaciteten vid de kvarvarande mindre och medelstora varven skulle kunna täckas. På regeringens förslag anvisade riksdagen 20 milj. kr. för lån till mindre och medelstora varv (prop. 1979/80:165, NU 1979/80:69, rskr 1979/80:405). Lånen var avsedda att delvis täcka kostnader för exportmarknadssatsningar och anbudsgivning. Beloppet var avsett att täcka behovet för åren 1980 och 1981. Frågan om ytterligare stöd under åren 1982 och 1983 borde enligt propositionen prövas när erfarenheterna från åren 1980 och 1981 kunde beaktas.

Några särskilda statliga stödåtgärder för de mindre och medelstora varv som är aktuella här föreslog kommissionen inte.

Tidigare riksdagsbehandling av frågan om ett långsiktigt utvecklingsprogram för varvsnäringen

Proposition 1980/81:131 om vissa varvsfrågor, m. m., vilken avlämnades och behandlades våren 1981, föranledde bl. a. ett motionsyrkande från vänsterpartiet kommunisterna om att riksdagen skulle hos regeringen begära ett långsiktigt utvecklingsprogram för varvsnäringen, grundat på förutsättningen att kapaciteten inom branschen skulle bevaras och utvecklas. Samtidigt togs frågan om varvsindustrins framtida utveckling upp – utan särskilt yrkande – i en socialdemokratisk partimotion. Som mål angavs där att den svenska varvsnäringen skulle få en långsiktigt konkurrenskraftig

produktionsinriktning och struktur, som skulle medge att företagen kunde bära sina kostnader. Motionärerna sade sig utgå från att regeringen så snart som möjligt skulle redovisa en samlad och aktuell utvecklingsplan och finansieringsanalys för Svenska Varv AB. Vid ärendets behandling inom näringsutskottet framställdes ett yrkande som gick ut på att riksdagen skulle hos regeringen begära en sådan plan och analys.

Näringsutskottet (NU 1980/81:63) avstyrkte med följande uttalande:

Av den svenska varvsnäringen är den övervägande delen – de stora nybyggnadsvarven, det ledande reparationsvarvet och några medelstora varv – sammanförd hos den statliga varvskoncernen. De mindre och medelstora varven utanför Svenska Varv har i allmänhet vart för sig särartade förutsättningar genom rederianknytning eller speciell produktionsinriktning. Svenska Varv arbetar enligt den strukturplan som presenterades för riksdagen förra året och då låg till grund för beslut om omfattande åtgärder i syfte att skapa förutsättningar för en konkurrenskraftig svensk varvsindustri. Det är enligt utskottets mening naturligt och angeläget att Svenska Varv, med utgångspunkt i det krav på lönsamhet fr. o. m. år 1985 som ägarenstaten har ställt upp, självt får ta ansvar för de anslutna företagens utveckling. Den fortlöpande planeringen inom koncernen bör för dess del resultera i ett sådant långsiktigt utvecklingsprogram som äsyftas i de båda motionerna. På regeringen som utövare av ägarfunktionen ankommer det givetvis att med ansvar inför riksdagen aktivt följa planeringen inom Svenska Varv och ta ställning till de centrala utvecklingslinjerna. Det kan förutsättas att regeringen vid sin näringspolitiska bevakning kontinuerligt uppmärksammar varvsindustrin i dess helhet. Utskottet finner inte att riksdagen bör begära en särskild plan för varvsindustrin i form av ett politiskt dokument.

De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet reserverade sig för en begäran till regeringen om en utvecklingsplan och finansieringsanalys för Svenska Varv.

Riksdagen följde utskottet.

Tidigare riksdagsbehandling av frågan om en uppdelning av den statliga varvskoncernen

I två motioner (m resp. c) hösten 1978 – med anledning av proposition 1978/79:49 om vissa varvsfrågor – föreslogs att man skulle överväga en uppdelning av Svenska Varv i två grupper, en i Sydsverige och en i Västsverige. Även i en tredje motion (c) förordades en översyn av statens organisation för varvsföretagen. Näringsutskottet (NU 1978/79:17 s. 32) anförde att syftet med den enhetliga organisation för de statliga varven som bildades år 1977 var att de berörda varvens strukturella problem skulle kunna lösas på ett övergripande och rationellt sätt. Ytterligare ett motiv för inrättande av en särskild koncernledning var att varvens verksamhet såvitt möjligt skulle diversifieras. Enligt ett tidigare uttalande av riksdagen borde emellertid varvsgruppens olika företag få behålla kvalificerade ledarfunktioner och äga ett stort mått av självständighet. Ett statligt övertagande av

Kockums Varv måste självfallet, sade nu utskottet, leda till en allmän översyn av Svenska Varvs organisation, varvid man fick undersöka hur Kockums Varv bäst skulle samordnas med de övriga varvsenheterna inom den statliga koncernen. Utskottet avstyrkte motionsyrkanden rörande omorganisation av Svenska Varv. Moderata samlingspartiets representanter i utskottet reserverade sig för överväganden om en uppdelning av de statliga varven på en sydsvensk och en västsvensk varvsgrupp. Riksdagen följde utskottet.

Motsvarande ställningstagande gjordes när riksdagen våren 1979 behandlade frågan om statens förvärv av Kockums varvsrörelse (prop. 1978/79:124, NU 1978/79:47, rskr 1978/79:356).

Vissa uppgifter om Oskarshamns Varv m. m.

AB Oskarshamns Varv – med drygt 600 anställda år 1981 – försattes i konkurs den 15 januari 1982. Vid den tidpunkten hade sedan sommaren 1981 drygt 30 milj. kr. utbetalats till varvet som varvsstöd i form av avskrivningslån. Regeringen avslag den 11 februari 1982 en ansökan om utbetalning i förskott till varvet av ytterligare varvsstöd om drygt 74 milj. kr.

I Oskarshamnsregionen råder betydande problem på arbetsmarknaden. En viktig orsak härtil är utvecklingen vid Oskarshamns Varv, som har en avgörande betydelse för arbetsmarknaden i kommunen. Även andra företag i kommunen har gått tillbaka eller kommer att läggas ned. Länsstyrelsen räknar med att industrisysselsättningen i regionen kommer att minska väsentligt.

Industriministern uppdrog den 19 januari 1982 åt landshövding Eric Krönmark att biträda industridepartementet i vissa frågor med anledning av AB Oskarshamns Varvs konkurs. I uppdraget ingår att bistå konkursförvaltaren i bolagets konkursbo och att undersöka olika möjligheter att lösa sysselsättningsfrågor i Oskarshamnsregionen med anledning av konkurser.

Regeringen beviljade den 29 april avskrivningslån till AB Oskarshamns Varv i konkurs med inmot 12 milj. kr. för ett pågående nybygge vid varvet. Av lånet utbetalades 4 milj. kr. den 4 maj 1982. Det resterande beloppet skulle utbetalas den 15 maj om vissa villkor hade uppfyllts. Vissa beslut av nämnden för fartygskreditgarantier hade därvid avgörande betydelse. Villkoren blev inte uppfyllda.

Förberedelser pågår för bildande av ett nytt bolag. AB Nya Oskarshamns Varv, som skulle överta varvsanläggningarna från konkursboet för att där bedriva huvudsakligen reparationsverksamhet. Sedan de tillämnade aktieägarna i det nya bolaget förbundit sig att göra vissa tillskott av aktiekapital har regeringen den 19 maj 1982 beslutat bl. a. att godkänna kapacitetsplanen för AB Nya Oskarshamns Varv för år 1982 och att medge utbetalning av det resterande beloppet enligt det ovan nämnda beslutet den 29 april.

Färdigställande och försäljning av det fartyg som håller på att byggas vid varvet ingår som en avgörande komponent i den rekonstruktionsplan för varvet som har utarbetats under landshövding Krönmarks ledning.

Utskottet

Statsmakterna har på senare år infört en rad olika former av stöd till varvsindustrin. Ett par av dessa har nyligen – med anledning av årets budgetproposition – berörts i näringsutskottets betänkande NU 1981/82:33 (s. 34 f.). I den nu aktuella punkten i propositionen om tilläggsbudget III föreslås att ett reservationsanslag avsett för bidrag till fartygsexport till utvecklingsländer, vilket inte har utnyttjats under en treårsperiod, skall få användas även efter det innevarande budgetårets slut. Utskottet tillstyrker att riksdagen lämnar ett sådant medgivande.

I anslutning till denna anslagsfråga tar utskottet upp några andra frågor som avser varvsindustrin. Det rör sig härvid dels om två motionsyrkanden, dels om ett initiativ från utskottets sida, sammanhängande med akuta problem för Oskarshamns Varv, ett av de icke statsägda mindre varven.

Motion 1981/82:1060 (vpk) går ut på att för den svenska varvsindustrin bör upprättas en ny, långsiktig strukturplan, syftande till att varven skall medverka i en bred förnyelse av svensk industri och teknik. Bibehållen kapacitet och personalstyrka inom den svenska varvsindustrin samt "en inre demokratisering" av den statliga varvssektorn är ett par grundläggande krav från motionärernas sida.

Utskottet vill erinra om att Svenska Varv AB, som svarar för den alldeles övervägande delen av varvsindustrin i Sverige, f. n. arbetar efter en strukturplan för perioden 1980–1984. De återstående privatägda varven, alla relativt små enheter, kännetecknas vart för sig av så speciella förhållanden att det knappast ter sig meningsfullt att de infogas i en övergripande strukturplan. Utskottet, som anser att motionärernas krav i olika avseenden, bl. a. när det gäller fortsatta ekonomiska tillskott till varven, är alltför långtgående, avstyrker motion 1981/82:1060 (vpk).

I motion 1981/82:1487 (m) återkommer ett tidigare önskemål om att regeringen skall anmodas att låta utreda möjligheterna att åstadkomma en uppdelning av Svenska Varv AB i ett Sydvarv och ett Västvarv. Regeringen skulle också uppmanas att verka för att livskraftiga delar av varvsindustrin på sikt överförs till den privata sektorn.

Frågan om en sådan uppdelning av den statliga varvskoncernen har förut behandlats i samband med frågan om statens förvärv av Kockums varvsrörelse. Situationen var då annorlunda så till vida att det fanns två storvarv i Skåne och att alla de fyra storvarven i landet hade likartad produktionsinriktning. Ett av storvarven, Öresundsvarvet i Landskrona, håller nu på att avvecklas, och de tre återstående har specialiserat sig på i huvudsak olika produktområden. De omfattas alla av den nyssnämnda

strukturplanen för Svenska Varv.

En viktig omständighet i sammanhanget är att Svenska Varv också har ett antal dotterbolag med inriktning på annan industriell verksamhet än varvsrörelse. Rörinstallationer, utrustning för cellulosaindustrin och produkter för energiförsörjningsområdet är exempel på vad som ingår i dessa företags tillverkningsprogram. Motionärerna gör ingen antydning om hur dessa företag skulle inordnas vid en uppdelning av den nuvarande koncernen.

Mot här angiven bakgrund finner utskottet att tanken på en uppdelning av Svenska Varv i ett Sydvarv och ett Västvarv nu saknar aktualitet. Motionen ger emellertid utskottet anledning att understryka betydelsen av att Svenska Varvs olika enheter, inte minst de tre storvarven, inom koncernen får åtnjuta ett så stort mått av självständighet som möjligt. En sådan självständighet främjar enligt utskottets övertygelse både direkt och indirekt de olika enheternas och därmed hela koncernens utveckling. Sammanfattningsvis finner utskottet inte skäl för sådana åtgärder som föreslås i motion 1981/82:1487 (m).

Såsom nämnts inledningsvis har utskottet uppmärksammat de problem som är förknippade med AB Oskarshamns Varvs konkurs och med strävandena att åstadkomma en rekonstruktion av företaget. Vissa uppgifter om händelseförloppet har lämnats i ett föregående avsnitt (s. 18). Som framgår av tidsangivelserna för olika viktigare händelser har det avgörande skedet av rekonstruktionsarbetet inträtt så sent att det inte funnits tid för regeringen att i proposition föreslå riksdagen eventuella åtgärder. Utskottet har därför genom underhandskontakt med industriministern, genom föredragningar av statssekreteraren i industridepartementet och av landshövding Eric Krönmark, som biträder industridepartementet i saken, samt genom skriftligt material från regeringskansliet skaffat underlag för en bedömning av vilka åtgärder från riksdagens sida som skulle vara ägnade att medverka till att varvsrörelse även fortsättningsvis kan bedrivas i Oskarshamn. Utskottet konstaterar att ansvaret för den nu pågående varvsdriften åvilar konkursförvaltaren, att ett såvitt kan bedömas lovande rekonstruktionsarbete pågår under landshövding Krönmarks ledning och att det måste vara regeringens sak att pröva om staten i detta sammanhang bör göra särskilda insatser. För att regeringens handlingsmöjligheter när det gäller att främja rekonstruktionsarbetet skall vidgas är det emellertid, enligt vad utskottet har funnit, önskvärt att riksdagen medger att vissa avvikelser kan få göras från av riksdagen tidigare fastställda riktlinjer för statligt varvstöd. Utskottet föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta att av reservationsanslaget G 12 under fjortonde huvudtiteln, Avskrivningslån till varvsindustrin, m. m. (prop. 1979/80:165, NU 1979/80:69, rskr 1979/80:405), högst 30 milj. kr. får användas för rekonstruktion av Oskarshamns Varv och därmed sammanhängande omställningsåtgärder. Bemyndigandet bör även innefatta

att regeringen, om det visar sig erforderligt, får utfärda garanti för förlusttäckning inom skäligen ekonomisk ram. Anslaget Avskrivningslån till varvsindustrin, m. m. bör få tas i anspråk även för infriande av sådan garanti. Beslut om garanti och om infriande av garanti bör i lämpligt sammanhang anmälas för riksdagen.

Utskottet hemställer

1. beträffande *bidrag till fartygsexport till utvecklingsländer*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag godkänner att det i statsbudgeten för budgetåret 1978/79 uppförda reservationsanslaget Bidrag till fartygsexport till utvecklingsländer får användas i enlighet med vad som anges i propositionen,
2. beträffande *strukturplan för varvsindustrin*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1060,
3. beträffande *uppdelning av Svenska Varv i ett Sydvarv och ett Västvarv, m. m.*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1487,
4. beträffande *åtgärder för rekonstruktion av Oskarshamns Varv*
att riksdagen godkänner att det i statsbudgeten för budgetåret 1979/80 uppförda reservationsanslaget Avskrivningslån till varvsindustrin, m. m., får användas i enlighet med vad utskottet har angett.

Stockholm den 3 juni 1982

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s) (p. 1-7), Birgitta Hambræus (c) (p. 8), Thage Peterson (s) (p. 1-7), Lennart Pettersson (s) (p. 8), Bengt Sjönell (c), Rune Jonsson (s), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s) (p. 8), Christer Eirefelt (fp) (p. 1-7), Birgitta Johansson (s), Ivar Franzén (c) (p. 1-7) och Åke Persson (fp) (p. 8).

Reservationer vid punkt 6

1. Kapitaltillskott till Statsföretag AB (mom. 1)

Erik Hovhammar, Margaretha af Ugglas och Karl Björzén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "motion 1981/82:2454 (m)" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med motionärerna och avstyrker alltså regeringens förslag om medelstillskott till Statsföretag.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *kapitaltillskott till Statsföretag AB*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2454 yrkande 1
avslår proposition 1981/82:125 bilaga 9 punkt 6.

2. Riktlinjer för Statsföretag AB:s verksamhet (mom. 2)

Johan Olsson (c), Sven Andersson (fp), Bengt Sjönell (c), Christer Eirefelt (fp) och Ivar Franzén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Ett uttryckligt" och slutar med "denna innebörd" bort ha följande lydelse:

Industriministerns anförande i propositionen ger vid handen att regeringens målmedvetet har gripit sig an med uppgiften att skapa förutsättningar för en positiv utveckling inom Statsföretagsgruppen. Den erforderliga finansiella rekonstruktionen måste åtföljas av en omorganisation som innebär att gruppen får en mera rationell struktur än hittills. Utskottet anser att riksdagen nu bör avvakta det utredningsarbete som regeringen har igångsatt. En sådan särskild kommitté som begärs i motion 1981/82:2454 (m) finner utskottet inte motiverad. Inte heller anser utskottet att det finns anledning att i nya riktlinjer för Statsföretag så starkt som i denna motion och i motion 1981/82:2052 (m) betona kravet på utförsäljning av företagsenheter. Yrkandena i motionerna 1981/82:1488 (s) och 1981/82:2138 (s) om ett investerings- och utvecklingsprogram för de statliga företagen tillgodoses delvis genom det pågående utredningsarbetet rörande Statsföretag och bör i övrigt lämnas utan bifall. Sammanfattningsvis avstyrker utskottet alltså motionerna 1981/82:2052 (m) och 1981/82:2454 (m) samt 1981/82:1488 (s) och 1981/82:2138 (s) i här angivna delar.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *riktlinjer för Statsföretag AB:s verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1488 yrkande 11, motion 1981/82:2052 yrkande 3, motion 1981/82:2138 yrkande 9 och motion 1981/82:2454 yrkandena 2 och 3.

3. Riktlinjer för Statsföretag AB:s verksamhet (mom. 2)

Erik Hovhammar, Margaretha af Ugglas och Karl Björzén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Ett

uttryckligt" och slutar med "denna innebörd" bort ha följande lydelse:

Den finansiella situation som Statsföretag nu befinner sig i tyder, som påtalas i motiveringen till motion 1981/82:2052 (m), på avgörande svagheter i Statsföretagsgruppens sätt att fungera. Anmärkningsvärt är bl. a. att det, trots att koncernen under en följd av år har fått mycket stora kapitaltillskott, finns åtskilliga dotterbolag som inte har lyckats uppnå samma lönsamhetsnivå som jämförbara privata företag. Utskottet finner det liksom motionärerna uppenbart att staten inte bör driva företag annat än i särskilda undantagsfall. Nya riktlinjer för Statsföretag bör gå ut på försäljning – i förekommande fall efter erforderlig sanering – av företag som ingår i den s. k. verksamheten under normala affärsbetingelser. Börsintroduktion av företag bör också övervägas i detta sammanhang. På detta sätt kan koncernen tillföras kapital för insatser i de kvarvarande problemföretagen.

För att den pågående utredningen om Statsföretag skall få en realistisk inriktning måste, som anförs i motion 1981/82:2454 (m), den för ändamålet tillsatta arbetsgruppen kompletteras med industriell expertis. En grundläggande uppgift för arbetsgruppen måste vara att ange hur staten på ett riktigare sätt än hittills skall kunna utöva sitt ägaransvar gentemot Statsföretag.

Med det sagda tillstyrker utskottet motionerna 1981/82:2052 (m) och 1981/82:2454 (m) i här aktuella delar. Det förslag om ett investerings- och utvecklingsprogram för de statliga företagen som läggs fram i motionerna 1981/82:1488 (s) och 1981/82:2138 (s) utgår från andra principer än utskottets och avstyrks följaktligen.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *riktlinjer för Statsföretag AB:s verksamhet, m. m.* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2052 yrkande 3 och motion 1981/82:2454 yrkandena 2 och 3 samt med avslag på motion 1981/82:1488 yrkande 11 och 1981/82:2138 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

4. ASSI:s boardfabrik i Skinnskatteberg (mom. 3)

Erik Hovhammar, Margaretha af Ugglas och Karl Björzén (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 10 med "Enligt ASSI:s" och slutar på s. 11 med "sin mening" bort ha följande lydelse:

Vid behandlingen av frågan om kapitaltillskott till Statsföretag har inom utskottet väckts förslag om att utskottet skulle föreslå riksdagen att vid sitt ställningstagande i anslagsfrågan göra ett uttalande som kan medföra anstånd med nedläggningsförberedelserna.

Utskottet vill inte framlägga ett sådant förslag. Enligt utskottets mening bör riksdagen inte göra ett uttalande som innebär ett ingripande i ASSI:s planering beträffande boardfabriken i Skinnskatteberg. En fortsatt drift efter den avsedda nedläggningstidpunkten kan väntas öka ASSI:s driftsförluster. Utvecklingen inom företaget måste vändas. Om detta inte sker hotas mycket betydande delar av företaget av försäljning eller nedläggning.

Det ankommer på ASSI:s styrelse och verkställande direktör och på ägaren Statsföretag att – i samråd med de anställda och deras organisationer – överväga och vidta erforderliga åtgärder för att sanera ASSI:s ekonomi. Utskottet utgår från att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på situationen i Skinnskatteberg och prövar olika möjligheter att förebygga det sysselsättningsbortfall som en nedläggning av boardfabriken skulle komma att medföra.

dels att utskottets hemställan (3) beträffande ASSI:s boardfabrik i Skinnskatteberg bort utgå ur betänkandet.

5. ASSI:s boardfabrik i Skinnskatteberg (mom. 3)

Sven Andersson (fp) och Christer Eirefelt (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 10 med "Enligt ASSI:s" och slutar på s. 11 med "sin mening" bort ha följande lydelse:

Vid behandlingen av frågan om kapitaltillskott till Statsföretag har inom utskottet väckts förslag om att utskottet skulle föreslå riksdagen att vid sitt ställningstagande i anslagsfrågan göra ett uttalande som kan medföra anstånd med nedläggningsförberedelserna.

Utskottet konstaterar i anslutning till sina överväganden i frågan att utvecklingen inom ASSI måste vändas. Om detta inte sker hotas mycket betydande delar av företaget av försäljning eller nedläggning. Det ankommer i första hand på företagets styrelse och verkställande direktör att – i samråd med de anställda och deras organisationer – överväga och vidta erforderliga åtgärder för att bringa ordning på ASSI:s ekonomi.

Företagets ledning har nyligen lagt fram förslag som syftar till att förlusterna i företaget skall nedbringas. Utskottet har inte underlag för att göra någon annan bedömning än företagsledningen.

Principiellt vill utskottet anföra följande. Så länge företagsledningar i statliga företag har statsmakternas förtroende bör enligt utskottets mening riksdagen avhålla sig från sådana egna initiativ som korrigerar beslut och åtgärder som dessa företagsledningar från företagsekonomiska utgångspunkter finner nödvändiga och befogade.

dels att utskottets hemställan (3) beträffande ASSI:s boardfabrik i Skinnskatteberg bort utgå ur betänkandet.